

topinions דעות

שלחו להדפסה

משבר

אוניברסיטה או כיתה של ליאורה?

פרשת נשיא אוניברסיטת תל אביב מדגימה כמה כוח העניקה המערכת הפוליטית לוועדים המנהלים, וכיצד הפרו בבוטות את האיזון העדין בין הסגל האקדמי לבין "נציגי הציבור" באקדמיה אהוד קינן

בסוף השבוע נרשם ציון דרך בתולדות ההשכלה הגבוהה במדינת ישראל, בזכות המשפט הבא: "נפגשתי עמו בקביעות מדי שבוע, הייתי נותנת לו רשימה של דברים שצריך לעשות, ושום דבר לא קרה". כך אמרה לא המחנכת של כיתה ד' וגם לא מטפלת במוסד סיעודי. אלו דבריה של יו"ר הוועד המנהל של אוניברסיטת תל אביב, ליאורה מרידור, שלושה חדשים בלבד לאחר שנכנסה לתפקידה, בהתייחס [לצבי גליל](#), נשיא האוניברסיטה הגדולה בישראל, שכיהן לפני כן במשך 15 שנים כדקאן הפקולטה להנדסה באוניברסיטת קולומביה בניו יורק. לקרוא ולא להאמין.

אוניברסיטת תל אביב

לחצו כאן להגדיל הטקסט

לחצו להקטין את הטקסט

בשנת 1948, מיד עם תחילת כהונתו של הגנרל בדימוס דוויט אייזנהאואר כנשיא אוניברסיטת קולומביה, הוא כינס את כל חברי הסגל לפגישת היכרות. בפתיחת נאומו הכריז כי הוא שמח מאוד לפגוש את עובדי האוניברסיטה, אבל דבריו נקטעו בקריאת ביניים של פרופסור לפיזיקה, יהודי נמוך קומה בשם איזידור רבי: "סלח לי אדוני. חברי סגל האוניברסיטה אינם עובדי האוניברסיטה. חברי הסגל הם האוניברסיטה". הערה זו של חתן פרס נובל לפיזיקה, מסמלת את תמצית קיומן של כל אוניברסיטאות המחקר בעולם.

אין זה מקרה שהסיפור התרחש באוניברסיטת קולומביה, מהמובילות בעולם, בעלת מסורת מפוארת של 255 שנים. בהשוואה לאוניברסיטאות "הליגה הלאומית", כגון קולומביה, הרווארד, אוקספורד וקיימברידג', אוניברסיטת תל אביב לה מלאו רק 46 שנים, עושה עדיין את צעדיה הראשונים, וביניהם מעידות מיותרות ומכאיבות. הדחתו הפתאומית וחסרת התקדים של פרופסור צבי גליל, הנשיא שניסה להביא לאוניברסיטת תל אביב מעט מהרוח האקדמית של קולומביה, חשפה כשלים מהותיים בשיטת הניהול של המוסד.

בתהליך זוחל אבל עקבי העניקה המערכת הפוליטית בישראל כח מופרז בידי הוועדים המנהלים של האוניברסיטאות והפרה באופן בוטה את האיזון העדין שהתקיים שנים רבות בין הסגל האקדמי לבין "נציגי הציבור" בגוף המנהל את האוניברסיטה.

זוהי למעשה פגיעה אנושה בחוק ההשכלה הגבוהה, אשר הסעיף המרכזי שבו, הוא עצמאותן האקדמית של האוניברסיטאות. גורמים שונים שמחוץ למערכת האקדמית, בעיקר כאלו המזוהים עם משרד האוצר, מנסים לתקן ולשפר, על פי הבנתם, את המערכת הניהולית של האוניברסיטאות, ובעיקר לרסן את "הבלגן" שבהן ואת "השתוללות הדמוקרטיה". המשבר הנוכחי הוא תוצאה חלקית בלבד של התיקונים הללו.

נציגי הציבור בוועד המנהל נושאים עמם נסיון עשיר בתחום העסקי-פיננסי, בעיקר כחברי דירקטוריונים של חברות גדולות ומצליחות. הם אנשים יעילים מאוד, אנשי ביצוע, הם יודעים לעבוד נכון עם עורכי דין, יחצ"נים ואנליסטים,

הם מבינים בהשקעות, יודעים לנצח במכרזים ובמאבקים עסקיים. אלו אנשים חכמים ויצרתיים. אני מאמין באמונה שלמה כי טובת האוניברסיטה לנגד עיניהם וכי כוונותיהם טובות.

אבל בכישורים אלו אין די להצליח בניהול אוניברסיטת מחקר ובהפיכתה לשחקן משמעותי בזירה הבינלאומית. לא כל מי שידוע לנצח במלחמות עסקיות ופוליטיות, מסוגל לנצח במלחמה על יוקרתה הבינלאומית של אוניברסיטה. המשחק הזה מתנהל על פי חוקים שונים לחלוטין והוא אחד ההבדלים המהותיים בין אוניברסיטת מחקר לבין מכללה או גוף עסקי אחר.

נציגי הציבור מכירים בעיקר מערכות עסקיות, שעל פי הגדרה, אינן דמוקרטיות. לעומתן, כל אוניברסיטת מחקר בעלת מוניטין היא מערכת דמוקרטית, שבה ההנהלה היא מנהיגותית והנשיא שואב את כוחו מהסנאט ומסגל האוניברסיטה, על פי משנתו של איזידור רבי. הנהלה שהיא מנהיגה טבעית, היא חזקה, מלוכדת ומסוגלת להתמודד עם אתגרים קשים.

לעומתה, הנהלה של מערכת לא דמוקרטית היא אדמיניסטרטיבית ונשיאה שואב את כוחו מהגוף הניהולי שמינה אותו, ויכול גם לפטר. הנהלה כזאת היא חלשה, איננה מסוגלת להתמודד עם לחצים חיצוניים ובוודאי שאיננה יכולה לסחוף את חברי הסגל להשגת יעדים מרשימים. במידה מסויימת, דומה ניהול אוניברסיטת מחקר לניהול קבוצת ספורט. מאמן כדורגל שהוא אדמיניסטרטור טוב אבל איננו מנהיג, יוכל לקיים קבוצת כדורגל ברמה סבירה, אבל לעולם לא יוכל להובילה להישגים מלהיבים.

במצב העניינים הנוכחי, אין סיכוי לכך שהוועד המנהל הנוכחי יוכל למצוא דמות ראויה שתיכנס למשרד הנשיא. גראוצ'ו מרקס אמר פעם כי איננו מוכן להיות חבר במועדון שמוכן לקבל לשורותיו טיפוסים כמוהו. אם בחירת הנשיא הבא תתבצע על ידי הוועד המנהל הנוכחי, הוא יהיה אדם שמוכן לקבל הנחיות שבועיות מהמורה ליאורה. זה כבר יהיה הפרק הבא בתולדות ההשכלה הגבוהה במדינת ישראל.

אהוד קינן, פרופסור לכימיה בטכניון, נשיא החברה הישראלית לכימיה וחבר הוועדה הבין-סנאטית של האוניברסיטאות

חזרה